

СЕКЦІЯ 6 ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.522

Жалінська І.В.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи
Національної академії наук України*

Терещенко Г.І.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи
Національної академії наук України*

ОРІЄНТОВАНА НА ПРАЦЮ МАТРИЦЯ СОЦІАЛЬНИХ РАХУНКІВ: ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ТА НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено визначенню основних характеристик матриць соціальних рахунків (МСР) та огляду методологічних підходів до їх побудови. Основну увагу приділено орієнтованій на працю МСР, де розглядається роль населення в економіці через вивчення попиту і пропозиції на робочу силу шляхом опису характеристик зайнятих і джерел доходів населення. На основі наявного інформаційного забезпечення побудовано орієнтовану на працю МСР в Україні та визначено її основні аналітичні можливості в дослідженнях ринку праці.

Ключові слова: матриця національних рахунків, матриця соціальних рахунків, сателітні системи, ринок праці, попит і пропозиція.

Жалинская И.В., Терещенко А.И. ОРИЕНТИРОВАННАЯ НА ТРУД МАТРИЦА СОЦИАЛЬНЫХ СЧЕТОВ: ПОДХОДЫ К ПОСТРОЕНИЮ И НАПРАВЛЕНИЯ ПРИМЕНЕНИЯ В УКРАИНЕ

Статья посвящена определению основных характеристик матриц социальных счетов (МСС), учитывая методологические подходы к их построению. Основное внимание уделено ориентированной на работу МСС, где рассматривается роль населения в экономике через изучение спроса и предложения на рабочую силу путем описания характеристик занятых и источников доходов. На основе имеющегося информационного обеспечения построена ориентированная на работу МСС в Украине и определены ее основные аналитические возможности в исследованиях рынка труда.

Ключевые слова: матрица национальных счетов, матрица социальных счетов, спутниковые системы, рынок труда, спрос и предложение.

Zhalins'ka I.V., Tereshchenko H.I. ORIENTED MATRIX OF SOCIAL WORK FOR ACCOUNTS: APPROACHES TO CONSTRUCTION AND APPLICATION AREAS IN UKRAINE

The article is devoted to the basic characteristics of social accounting matrix (MSR) and the methodological approaches to their construction. The focus is on work-oriented MSR, which examines the role of population in the economy through the study of supply and demand for labor by describing the characteristics of employment and sources of income. Based on available information support built MSR-oriented work in Ukraine and identified its main analytical capabilities in studies of the labor market.

Keywords: national accounts matrix, the matrix of social accounts, satellite systems, labor market, supply and demand.

Постановка проблеми. Зростаюча складність сучасних соціально-економічних процесів обумовлює значну невизначеність наслідків реалізації заходів політики в цій сфері. Для їх вимірювання та оцінки науковці потребують більш досконалих та деталізованих методів дослідження, які ґрунтуються на широкому застосуванні статистичних даних, отриманих із різних джерел. Одним із таких перспективних методів є використання матриць соціальних рахунків (МСР), що є доволі поширеними в розвинутих країнах світу. На разі широке застосування мають МСР у дослідженнях ринку праці (далі – орієнтовані на працю МСР). Для України вивчення досвіду використання такого інструменту є вкрай важливим та актуальним на фоні необхідності розробки та впровадження ефективної соціально-економічної

політики. Зауважимо, що побудова та застосування МСР, зокрема орієнтованої на працю, базується на загальних методологічних підходах та водночас суттєво залежить від особливостей статистичної системи кожної країни. В Україні здійснюється побудова матриці національних рахунків (далі – МНР) та існує якісне інформаційне забезпечення досліджень ринку праці, що створює практичні передумови для побудови МСР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям для появи МСР слугувало представлення національних рахунків у матричній формі, що було запропоновано Р. Стоуном у 1940–1950-х роках та продовжено у 1960-х роках [1]. Суттєвий внесок у розвиток МСР внесли Г. П'ятт і Дж. Раунд, які застосували МСР у 1970–1980-х роках у країнах, що

розвиваються [2]. Відтоді було запропоновано виконувати соціально-економічний аналіз як невід'ємну частину концепції національних рахунків, що спричинило включення розділів з розробки МСР до стандартів системи національних рахунків [3]. Досвід розробки орієнтованих на працю МСР мають країни ЄС – Нідерланди, Італія, Португалія, Фінляндія [4, с. 47–49]. У роботах вітчизняних вчених Е.В. Мартякової, В.В. Лепи, Н.Г. Захарченко приділяється значна увага дослідженню методологічних проблем побудови та прикладних аспектів застосування МСР в Україні [5; 6]. У дослідженні В.Г. Саріогло наведено приклад застосування МСР при дослідженнях ринку праці [7]. Проведений аналіз фахових джерел підтверджує актуальність застосування МСР в Україні з урахуванням рівня розвитку статистичної бази та завдань розробки ефективної вітчизняної соціально-економічної політики.

Мета статті полягає у визначенні основних характеристик МСР, огляді методологічних підходів до побудови орієнтованої на працю МСР, побудові зазначеної матриці на основі наявного інформаційного забезпечення в Україні й окресленні практичних напрямів застосування даного підходу для аналізу процесів на ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, система національного рахунку базується на матричному представленні руху фінансових ресурсів у вигляді матриці національних рахунків (далі – МНР). Однак на разі внаслідок значного ускладнення соціально-економічних процесів виникає зацікавленість у більш глибоких дослідженнях, що викликало появу так званих сателітних (супровідних) матричних систем [1]. Цьому також сприяли розвиток та розширення інформаційної бази на мезо- та макрорівнях досліджень. Особливості побудови та сфери застосування сателітних систем доволі широко висвітлені в науковій літературі [1; 3; 4]. Їх розгляд базується на підході, що передбачає розширення окремих елементів МНР, які не можуть бути в ній відображені (наприклад, негрошові вимірники зовнішнього середовища), з обов'язковим використанням додаткових джерел інформації, що дає змогу побудувати розширені монетарні, фізичні та часові таблиці, завдяки яким, відповідно, можна описати економічні, соціальні, екологічні та інші аспекти діяльності людини на комплексній основі [1]. Таким чином, існує можливість досліджувати явища та процеси в системах, які не можуть бути прямо оцінені у грошовій формі та не відображаються у МНР. Водночас, зберігаючи тісні зв'язки з центральними рахунками, сателітні системи полегшують аналіз у конкретних областях у межах макроекономічних рахунків і аналізу [1].

До таких сателітних систем повною мірою належить МСР. У загальному вигляді МСР – це балансова модель, що складається з набору взаємопов'язаних статистичних таблиць, які утворюють схематичне зображення економічних потоків для різних інституційних одиниць або груп у певний момент часу, у тому числі економічну діяльність та споживчі товари, виробничі фактори й деякі установи. Така модель слугує аналітичним інструментом, який дає змогу поєднати макроекономічну інформацію з іншими масивами соціально-економічної статистики [6, с. 151].

В орієнтованій на працю МСР основна увага приділяється ролі населення в економіці через дослідження попиту на робочу силу та її пропозиції через опис характеристик зайнятих та домашніх господарств за джерелами доходів відповідно. У залежності

від цілей аналізу в матрицю можуть бути інтегровані додаткові параметри. Таким чином, охоплюючи дві різні статистичні системи, МНР та рахунки робочої сили, МСР забезпечує ув'язку макроекономічної статистики зі статистикою робочої сили та домашніх господарств і дає змогу проводити аналіз політики з використанням відповідних показників [8].

Важливим аспектом в МСР є методологія їх побудови. Найбільш повно основні методологічні аспекти, які на разі є актуальними, на нашу думку, викладено в Керівництві з матриці соціальних рахунків і рахунків праці [4]. Зауважимо, що конкретний набір статистичного інструментарію визначається особливостями статистичної бази країни, однак існують певні спільні процедури. Процес побудови орієнтованої на працю МСР, як правило, передбачає такі етапи [4, с. 87]:

- ідентифікація та підготовка відповідних джерел даних;

- поєднання баз даних для уможливлення розкладання традиційних показників національних рахунків на більш деталізовані соціально-економічні змінні (наприклад, за статтю та за рівнем освіти);

- виявлення помилок і регуляризація або балансування.

Центральною проблемою в методології побудови є коректні процедури інтегрування різних джерел даних. В якості таких джерел, як правило, використовуються дані національних рахунків, результати обстежень домашніх господарств, а також обстежень підприємств. Для інтеграції різних джерел використовують висхідний (знизу вгору) та низхідний (згори донизу) підходи. Вони доволі детально висвітлені в науковій фаховій літературі [1; 4; 8]. Викладемо їх основні положення.

Побудова (компіляція) МСР з використанням висхідного підходу починається з нижнього рівня – усі операції розраховуються на основі мікроданих з метою отримання шуканих агрегованих змінних. Висхідний потік може бути оформлений з використанням національних рахунків у форматі матриці та рахунків у тих випадках, коли в МСР включаються тільки грошові дані про характеристики зайнятих. Якщо рахунки праці відсутні, необхідно скласти дані про зайнятих у відповідності з вимогами МСР. На тому ж рівні деталізації наявні і фізичні дані.

Використання низхідного підходу до побудови МСР передбачає оцінку агрегованих операцій і використання структур (співвідношення між агрегованими показниками) для розбивки. Застосування низхідного підходу вимагає даних національних рахунків у форматі матриці. Дані про працю та домогосподарства піддаються низхідній розбивці в цілях МСР, створюючи таким чином додаткові рахунки.

За використання даного підходу зберігаються зв'язки тотожності між виробництвом, доходом, витратами тощо, що є важливими якісними перевірками показників. Необхідною є повна відповідність між цими змінними. Використання низхідного підходу передбачає розширення частин національних рахунків, яке складається тільки з подальшої деталізації певних операцій (наприклад, отримання доходу відповідно до більш детальної класифікації праці або підсекторів домогосподарств) без корегування макроагрегатів. Відомості щодо обсягу та оплати праці найманих працівників групуються за видами діяльності, за статтю та освітою з використанням даних за результатами обстеження робочої сили, обстеження структури заробітних плат та інших джерел інформації. Підсумки макрорівня за доходами і споживанням

поділяються за категоріями домогосподарств з використанням даних за результатами обстежень бюджетів домашніх господарств і даних щодо статистики доходів. Дослідники зауважують, що доволі ефективним є поєднання низхідного та висхідного підходів, яке дає змогу отримати найкращі результати, оскільки прийняття рішення щодо одного з підходів до побудови МСР є вибором між швидкістю (низхідний підхід) й якістю (висхідний підхід) [4, с. 92].

Зауважимо, що МСР набувають широкого розповсюдження саме в аспекті аналізу соціально-економічних процесів. Функціонування ринку праці недостатньо відображається в даних національних рахунків. Наприклад, у оцінці гендерного розриву в оплаті праці інтерпретація твердження, що «середня заробітна плата чоловіків вище, ніж у жінок» вимагає деталізації. Така різниця може визначитись оплатою праці за повної зайнятості в порівнянні з платою за неповний робочий день, освітнім та професійним розподілом, досвідом роботи або іншими особистісними характеристиками. Відповіді на ці питання вимагають даних зі статистики заробітної плати. Відповідно, МСР є основою для збільшення можливостей щодо проведення більш ґрунтовного аналізу як безпосередньо, шляхом включення категорій праці до відповідних рахунків, так і опосередковано, через представлення та формалізацію зв'язку з базовими даними мікро- та мезорівня. Це можна інтерпретувати як відхід від простого структурного аналізу до аналізу взаємозв'язків між багатьма взаємозалежними явищами та показниками, що їх характеризують. Більш детально методологічний аспект побудови орієнтованої на працю МСР за застосування низхідного підходу наведено в дослідженні [9].

Важливо зазначити, що характерною особливістю МСР є їх гнучкість. МНР має жорсткий формат, якого дотримуються у ході розробки таблиць для різних країн, тоді як МСР його не мають, що пояснюється відмінностями в побудові національних

статистичних обстежень, особливо на мікрорівні. Крім того, кожна національна економіка має свої специфічні проблеми, розв'язанню яких має слугувати МСР у кожному конкретному випадку. Тому завдання побудови МСР суттєво розрізняються та покликані вирішувати в принципі інакше завдання для розвинутих країн і для країн, що розвиваються. Для розвинених країн це більш чутливий інструмент аналізу, для країн, що розвиваються – можливість оцінки наслідків політики. Отже, поряд з можливістю використання вже напрацьованих методів побудови МСР перед дослідниками постає завдання узгодження наявної статистичної бази відповідно до мети побудови МСР з уже наявними методологічними підходами. Це, безумовно, буде мати наслідки як у плані застосування методологічних підходів, так і у плані розвитку статистичної бази (розвиток показників, рекомендацій щодо різних видів обстежень тощо).

Як було зазначено вище, в Україні існує достатня статистична база для побудови орієнтованої на працю МСР за низхідним підходом (згори вниз). Розглянемо основні етапи її побудови відповідно до розглянутого підходу. Основні показники, такі як чисельність найманих працівників та розміри їх заробітної плати у розрізі статі, рівня освіти, статусу зайнятості, видів діяльності тощо, що необхідні для побудови МСР, були отримані з декількох джерел додаткових даних. Загальну схему переходу від МНР до орієнтованої на працю МСР з урахуванням доступних статистичних даних в Україні наведено на рис. 1.

Побудова орієнтованої на працю МСР передбачає визначення показників оплати праці найманих працівників та змішаного доходу, що включає доходи самозайнятих осіб, фізичних осіб – підприємців, роботодавців та ін. Необхідні дані було отримано з рахунку утворення первинного доходу Системи національних рахунків за 2012 р. за видами діяльності за КВЕД-2010 та інституційними секторами економіки.

Система національних рахунків

Рахунок утворення первинного доходу

Основні складові:

- Оплата праці найманих працівників;
- Змішаний дохід.

Основні категорії:

- Групи видів діяльності за КВЕД-2010 (5 груп);
- Інституційні сектори економіки (4 сектори).

Орієнтована на працю матриця соціальних рахунків

Рахунок утворення первинного доходу

Основні складові:

- Оплата праці найманих працівників;
- Змішаний дохід.

Основні категорії:

- Групи видів діяльності за КВЕД-2010 (5 груп);
- Статус зайнятості (наймані працівники, роботодавці, самозайняті);
- Рівень освіти (повна та базова вища освіта, неповна вища, середня та нижче середньої освіти);
- Стать (чоловіки, жінки).

Джерела додаткових даних:

- Обстеження з питань економічної активності населення (чисельність зайнятого населення у розрізі статі, рівнів освіти, статусу зайнятості, видів діяльності);
- Обстеження підприємств щодо рівня заробітної плати працівників за статтю, віком, освітою та професійними групами 7ПВ (чисельність найманих працівників та ФОП у розрізі статі, рівнів освіти, видів діяльності);
- Обстеження підприємств із питань статистики праці 1ПВ (чисельність найманих працівників та ФОП у розрізі видів діяльності).

Рис. 1. Загальна схема переходу від матриці національних рахунків до орієнтованої на працю МСР для України

Джерело: складено авторами

У системі національних рахунків розрізняють такі види доходів, як: оплата праці найманих працівників; змішаний дохід (прибуток) роботодавців, які є власниками некорпоративних підприємств домашніх господарств та використовують працю найманих працівників; змішаний дохід (прибуток) самостійно зайнятих працівників, які є власниками некорпоративних підприємств домашніх господарств та не використовують працю найманих працівників.

Оплата праці є первинним доходом домашніх господарств та являє собою винагороду у грошовій або натуральній формі, яка повинна бути виплачена роботодавцем найманому працівнику за роботу, виконану в звітному періоді. Оплата праці працівників включає нараховані підприємствами, установами, організаціями суми оплати праці в грошовій та натуральній формах за відпрацьований і невідпрацьований час, заохочувальні доплати і надбавки, компенсаційні виплати, пов'язані з умовами праці, премії та одноразові заохочувальні виплати. Проте в системі національних рахунків певні виплати у зв'язку з їх призначенням (оплата навчальних відпусток, доплати до фактичного заробітку в разі тимчасової втрати працездатності, стипендії тощо) повинні бути виключені з оплати праці та віднесені до соціальних допомог [10].

До змішаного доходу відноситься дохід некорпоративних підприємств, в яких члени домашнього господарства можуть здійснювати неоплачувані трудові витрати, до складу яких входять винагороди за роботу і які неможливо відокремити від доходу (прибутку) власника або підприємця. Валовий прибуток, змішаний дохід домашніх господарств згідно з міжнародними стандартами визначається як валовий дохід, одержаний від підприємницької діяльності, за виключенням витрат, пов'язаних з її здійсненням (проміжного споживання), податків на виробництво та імпорту, а також внесків на соціальне страхування. Доходи від підприємницької діяльності визначаються за видами економічної діяльності згідно з КВЕД [10].

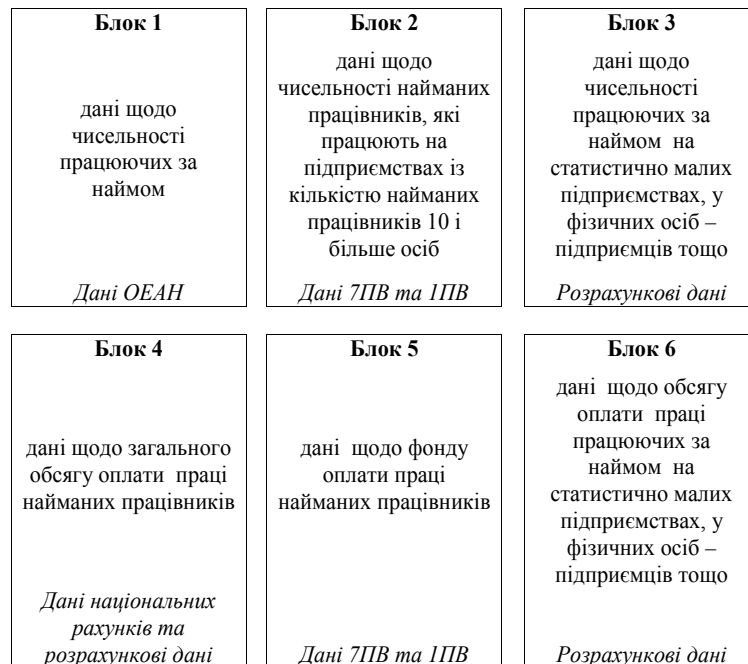

Рис. 2. Схема побудови орієнтованої на працю МСР (деталізована частина щодо оплати праці найманих працівників)

Джерело: складено авторами

В орієнтованій на працю МСР види доходів представлено складовими оплати праці найманих працівників та змішаного доходу за видами економічної діяльності, які було об'єднано у п'ять груп та чотири інституційні сектори економіки [10]. Зміст груп відображено у підсумковій таблиці, орієнтованій на працю МСР, де зазначені відповідні секції за КВЕД-2010. До переліку інституційних секторів економіки входять: некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства; домашні господарства; фінансові корпорації; нефінансові корпорації. Таким чином, було отримано розширену частину національних рахунків.

Надалі проводилось подальше розширення клітин отриманої матриці, а саме інституційного сектора – домашні господарства у розрізі статі, рівня освіти, статусу зайнятості та видів економічної діяльності працюючих осіб. Для цього було використано мікродані обстеження з питань економічної активності населення (далі – ОЕАН). Деталізовані дані щодо чисельності зайнятого населення отримано у розрізі статі, рівня освіти (дві групи), статусу зайнятості (дві групи) та видів діяльності. Визначення груп за рівнями освіти було таким: перша група включала осіб з повною та базовою вищою освітою; друга група – з неповною вищою, повною загальною середньою, базовою загальною середньою освітою та нижче. Перелік груп за статусом зайнятості був таким: перша група – працюючі за наймом; друга група – роботодавці, само зайняті тощо.

Для визначення чисельності найманих працівників та фонду оплати праці (далі – ФОП) використано мікродані вибіркового обстеження підприємств щодо рівня заробітної плати працівників за статтю, віком, освітою та професійними групами, яке було проведено Держстатом України у 2012 р. (форма 7ПВ) [11].

Дані щодо чисельності найманих працівників та ФОП отримано у розрізі статі, рівня освіти (дві групи), статусу зайнятості (дві групи) та видів діяльності (п'ять груп). Також для визначення чисельності найманих працівників та ФОП використано дані обстеження підприємств із питань статистики праці (форма 1ПВ). Слід відмітити, що дані щодо чисельності найманих працівників та фонду оплати праці отримано по підприємствах, установах, організаціях та їхніх відокремлених підрозділах із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб.

Побудова деталізованої частини МСР щодо оплати праці найманих працівників здійснювалась в три етапи. На рис. 2 наведено схему побудови цієї частини МСР.

На першому етапі розраховувались дані блоку 3 як різниця відповідних рядків Блоку 1 та Блоку 2. У результаті отримано дані щодо чисельності працюючих за наймом на статистично малих підприємствах, у фізичних осіб – підприємців тощо у розрізі статі, рівня освіти та видів діяльності.

На другому етапі розраховувались дані Блоку 6. Спочатку було визначено загальний обсяг оплати праці працюючих за наймом на статистично малих підприємствах, у фізичних осіб – підприємців тощо у розрізі видів діяльності. Він визначається як різниця між загальним обсягом оплати праці найманих працівників (Блок 4) та ФОП найманих працівників (Блок 5). Далі загальний обсяг оплати праці працюючих за най-

мом на статистично малих підприємствах, у фізичних осіб – підприємців тощо розподілявся по групах, що сформовані з урахуванням статі, рівня освіти та видів діяльності. При цих розрахунках також використовувався розподіл чисельності працюючих за наймом на статистично малих підприємствах, у фізичних осіб – підприємців тощо за зазначеними групами (Блок 3). У результаті отримано дані щодо обсягів оплати праці працюючих за наймом на статистично малих підприємствах, у фізичних осіб – підприємців тощо у розрізі статі, рівня освіти та видів діяльності.

На наступному етапі розраховувались дані Блоку 4 як сума відповідних рядків Блоку 5 та Блоку 6. У результаті отримано дані щодо загального обсягу оплати праці найманих працівників у розрізі статі, рівня освіти та видів діяльності.

Деталізація обсягів змішаного доходу (у розрізі статі, рівня освіти та видів діяльності) здійснювалась на основі даних національних рахунків та ОЕАН щодо чисельності роботодавців, самозайнятих та безкоштовно працюючих членів сімей аналогічно до попереднього етапу. Це дало змогу отримати дані щодо обсягу змішаного доходу за зазначеними групами. У результаті отримано орієнтовану на працю МСР (деталізовану матрицю національних рахунків з використанням додаткових джерел інформації) (табл. 1).

Зазначимо, що основними напрямками використання орієнтованої на працю МСР є дослідження: продуктивності затрат праці й зайнятості; складу зайнятих за видами діяльності за статтю та рівнем освіти; диференціації вартості праці за гендерною ознакою та за видами діяльності; крім того, розгляд даних МСР у динаміці дозволяє аналізувати наслідки та зміни в пропорціях праці (за складом та за видами діяльності).

Наведемо можливі напрями застосування результатів побудови орієнтованої на працю матриці соціальних рахунків в аспекті попиту на робочу силу. Так, існує можливість визначити співвідношення розміру оплати праці працюючих за наймом за рівнем освіти, що описуватиме структурну поведінку за рівнем освіти серед найманих працівників.

У 2012 р. у середньому 42,2% загальної суми оплати праці отримували працівники з повною та

базовою вищою освітою, натомість 57,8% – працівники з неповною вищою, середньою та нижче середньої освітою. Подальше «розгортання» такого показника за гендерною ознакою надало змогу визначити різницю в розмірі оплати праці серед чоловіків та жінок з відповідним рівнем освіти.

В економіці України в 2012 р. питома вага оплати праці працюючих за наймом з неповною вищою, середньою та нижче середньої освітою дорівнювала 57,8% (жінки – 22,7%, чоловіки – 35,1%). Таким чином, переважання в загальній сумі оплати праці чоловіків з відповідним рівнем освіти складає 12,4%. Водночас розрив між відсотком обсягу оплати праці у чоловіків і жінок з повною та базовою вищою освітою є не таким значним – 3,2%.

Проведемо порівняння середньорічної оплати праці на одного найманого працівника в залежності від освіти та статі за галузями економіки, що також є важливим аналітичним напрямом застосування орієнтованої на працю МСР (рис. 3).

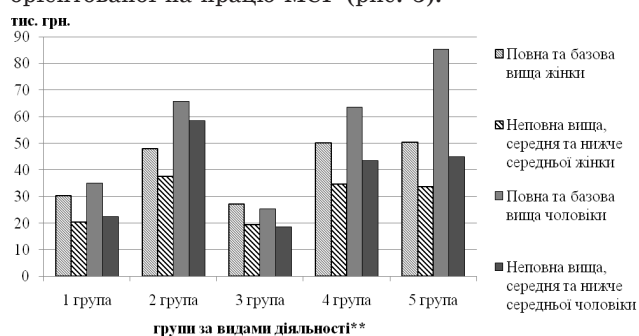

Рис. 3. Середньорічна оплата праці на одного найманого працівника в залежності від рівня освіти, статі та галузей економіки, 2012 р.

** Групи видів економічної діяльності за КВЕД: 1 група – секція А; 2 група – секції В, С, D, E; 3 група – секція F; 4 група – секції G, H, I, J; 5 група – інші секції.

Джерело: побудовано авторами за даними табл. 1

Показник середньорічної оплати праці є найвищим серед чоловіків у всіх групах галузей, окрім третьої (будівництво). У цій же групі величина показника є

Таблиця 1

Орієнтована на працю матриця соціальних рахунків, 2012 р., млн. грн.

Джерела доходів (в категоріях доданої вартості)		Секція КВЕД-2010						Усього в основних цінах	Податки на продукти	Субсидії на продукти	ВВП (у ринкових цінах)
		A	B/C/D/E	F	G/H/I/J	K/L/M/N/O/P/Q/R/S					
Оплата праці найманих працівників	жінки	1*	1443	17737	1447	30551	92539	143718	0	0	143718
		2*	5458	36331	1463	60191	63773	167215	0	0	167215
	чоловіки	1	3109	37787	4672	34565	87252	167385	0	0	167385
		2	16729	116012	16138	70877	38421	258178	0	0	258178
Змішаний дохід	жінки	1	2108	951	84	12196	13957	29296	0	0	29296
		2	31398	2752	522	24436	9340	68448	0	0	68448
	чоловіки	1	1803	1859	2292	18076	19730	43761	0	0	43761
		2	26009	6605	9204	33019	8577	83414	0	0	83414
Інші податки, пов'язані з виробництвом			1342	9753	1486	8688	4562	25831	200912	0	226743
Інші субсидії, пов'язані з виробництвом			-1166	-28657	-229	-1058	-5520	-36630	0	-3973	-40603
Валовий прибуток			25013	112434	3420	78206	92468	311541	0	0	311541
Валова додана вартість			113245	313565	40500	369747	425100	1262157	200912	-3973	1459096
Чистий прибуток			17499	50569	-77	35563	21692	125246	0	0	125246

* Групи за рівнем освіти: 1 група – особи з повною та базовою вищою освітою;

2 група – з неповною вищою, повною загальною середньою, базовою загальною середньою освітою та нижче.

Джерело: розраховано авторами

найменшою серед усіх груп. Найнижчий рівень оплати праці зафіксовано серед жінок із нижчим рівнем освіти, що може бути пояснене не тільки гендерною складовою, але й неповною зайнятістю, що є характерним у зайнятості для жінок. У другій групі (промисловість) величина оплати праці у чоловіків із нижчим рівнем освіти є вищою за величину оплати праці жінок із вищою освітою. Така тенденція може бути пояснена працевлаштуванням жінок не за основною спеціальністю. Доволі значною є різниця в розмірі оплати праці з вищою освітою серед жінок і чоловіків у п'ятій групі, що також, окрім гендерних причин, може бути пояснене неповною зайнятістю та потребує подальших досліджень у з'ясуванні причин, у тому числі і подальшої деталізації за видами діяльності. Також треба розуміти, що при побудові орієнтованої на працю МСР використано дані СНР, які враховують економіку, що безпосередньо не спостерігається.

Слід зазначити, що наведений підхід дозволяє визначити роль населення в економіці через дослідження попиту на робочу силу шляхом вивчення витрат праці. Вивчення структури робочої сили в розрізі видів діяльності, статі та освітнього рівня дає змогу отримувати інформацію про склад робочої сили і затрати праці на рівні кожного виду діяльності. Так, можна визначити відсоток високоосвічених жінок або чоловіків із середньою освітою за певним видом діяльності і по кожній з цих груп відповідні витрати на робочу силу. Вимірювання різниці в оплаті праці залежно від статі, рівня освіти та за видами діяльності дає потенціал для міжнародних порівнянь. Для аналізу політики наявність часових рядів матриці соціальних рахунків орієнтованої на ринок праці також має важливе значення з метою вимірювання впливу можливих змін у структурі робочої сили одночасно з точки зору складу і в міжгалузевому розрізі.

Висновки. Результати виконаного дослідження дають змогу стверджувати, що наразі в Україні є доволі актуальним дослідження методологічного та прикладного характеру побудови МСР із визначенням їхніх аналітичних можливостей та основних аспектів удосконалення інформаційного забезпечення соціально-економічної політики. Одним із широко використовуваних видів матриць соціальних рахунків є орієнтована на працю матриця, яка застосовується для оцінки попиту та пропозиції робочої сили за певними ознаками. Серед її основних характеристик є гнучкість побудови і значні аналітичні можливості у відповідності до мети аналізу та особливостей національної статистичної системи. Побудова орієнтованої на працю матриці соціальних рахунків передбачає комплексне використання даних із різних джерел та рівнів агрегації за допомогою висхідного або низхідного підходів, що забезпечує достатню надійність та точність отриманих результатів. Можна стверджувати, що в цілому в Україні існує інформаційна база для побудови та використання орієнтованої на працю

МСР. Орієнтована на працю МСР дає змогу виконувати детальний та глибокий аналіз розподільчих процесів в економіці, виявляти істотні взаємозв'язки між актуальними соціально-економічними процесами. Це підтверджується результатами побудови орієнтованої на працю МСР для України. Аналітичні можливості такої матриці є значно ширшими від традиційних підходів до дослідження продуктивності затрат праці й зайнятості; складу зайнятих за видами діяльності за статтю, рівнем освіти; диференціації вартості праці за гендерною ознакою і за видами діяльності тощо. Зокрема, аналіз структури зайнятих за статтю та освітнім рівнем у кожному виді діяльності дає змогу визначити співвідношення розміру оплати праці зайнятих за характеристиками статі та освіти та здійснити оцінку цього співвідношення, визначити причини виникнення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Eurostat Manual of Supply, Use and Input-Output Tables / EC Luxembourg, 2008. – 590 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-013/EN/KS-RA-07-013-EN.PDF.
2. Pyatt G. Social Accounting Matrices. A basis for Planning / Graham Pyatt, Jeffery I. Round // A World Bank Symposium. – Washington, D.C., USA, 1985. – 298 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDS/IB/1999/12/02/0001-78830_98101901520228/Rendered/PDF/multi_page.pdf.
3. System of National Accounts, 2008 / UN, New York. – 2009. – 662 p.
4. Hand book on social accounting matrices and labour accounts / Population and social conditions. – European commission, 2003. – Vol. 3. – 200 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forum.europa.eu.int/Members/irc/dsis/employ/home>.
5. Захарченко Н.Г. Использование матриц социальных счетов в моделировании структуры экономической системы / Н.Г. Захарченко // Пространственная экономика. – 2012. – № 1. – С. 69–89.
6. Мартякова Е.В. Использование матрицы социальных счетов для оценки мультипликативных эффектов в экономике / Е.В. Мартякова, В.В. Лепа // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2005. – Вип. 100–2. – С. 150–157.
7. Сариогло В.Г. Заробітна плата в Україні: актуальні питання інформаційного забезпечення вимірювання та аналізу / В.Г. Сариогло, Г.І. Терещенко // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 1(23). – С. 173–183.
8. Матрицы счетов для анализа социальных процессов / Европейская экономическая статистика: Конференция европейских статистиков (Женева, 6–8 октября 2008 г.) – 17 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.30/2008/15.r.pdf>.
9. Жалінська І.В. Підходи до побудови та напрями застосування матриць соціальних рахунків у дослідженнях ринку праці / І.В. Жалінська // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 2(24). – С. 65–75.
10. Національні рахунки України за 2012 рік: стат. зб. / За ред. І.М. Нікітіної. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 151 с.
11. Заробітна плата за професійними групами у 2012 році: стат. зб. / Відп. за вип. І.В. Сенік. – К.: Держстат, 2013. – 167 с.